



MINISTERSTVO

ZAHRAŇIČNÝCH VECÍ
A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MONITOR

ZAHRAŇIČNOPOLITICKÉHO MYSLENIA



ODBOR ANALÝZ A PLÁNOVANIA

október – november 2025

Vážené kolegyně a kolegovia,

Nateraz posledné vydanie dvojmesačníka Monitor sa venuje obchodným vzťahom EÚ v kontexte rastúcej geopolitickej neistoty, ako aj premenám transatlantických vzťahov v období druhej administratívy D. Trumpa. Rozoberáme aj zásadné trendy v energetike na základe výročnej správy Medzinárodnej agentúry pre energetiku, neobchádzame ani negatívny vývoj v oblasti ozbrojených konfliktov, ktoré sa vyznačujú rastúcou intenzitou a zhoršujúcou sa humanitárnou situáciou. Priestor venujeme aj budúcnosti európskeho automobilového sektora, ako aj pretrvávajúcej humanitárnej krízy v Afganistane.

Príjemné čítanie vám praje a za priazeň ďakuje
Tím Odboru analýz a plánovania

OBCHODNÁ POLITIKA EÚ

Geopolitické vplyvy
a sektorové zraniteľnosti

BEZPEČNOSŤ EURÓPY

Ako sa krajiny prispôbia
zmenám bezp. architektúry?

SVETOVÁ ENERGETIKA

Výročná správa IEA

OZBROJENÉ KONFLIKTY VO SVETE

Nárast znepokojivých
trendov

TRANSATLANTICKÉ VZŤAHY

Zmena parametrov vzťahov
s EÚ

ZELENÁ TRANZÍCIA

Ako zabezpečiť udržateľné
financovanie?

UKRAJINSKÝ ENERGETICKÝ SEKTOR

Ako zabezpečiť systém pred
zimnou sezónou?

AFGANISTAN

Zhoršenie humanitárnej
situácie

VÝROBA ÁUT V EURÓPE

Ako podporiť domáci dopyt?

Analýza think tanku Bruegel predstavuje ucelený pohľad na štrukturálne zmeny v globálnom obchodnom prostredí, ktoré zásadne formujú dopyt po európskych exportoch. Autori identifikujú dve kľúčové geopolitické a ekonomické osi – spomaľujúci hospodársky rast Číny a rastúci protekcionizmus Spojených štátov – ktoré znižujú dynamiku dvoch najvýznamnejších exportných trhov Európskej únie. USA a Čína spolu absorbujú približne 30 % všetkej celosvetovo obchodovanej hodnoty vytvorenej v EÚ.

V prípade Číny sa poukazuje na radikálny obrat od dvojcifernej ekonomickej expanzie k výraznému spomaleniu. Kým

medzi rokmi 1977 a 2001 rástol čínsky HDP priemerne o 9,8 % ročne, v roku 2024 oficiálny rast klesol na približne 5 %, pričom

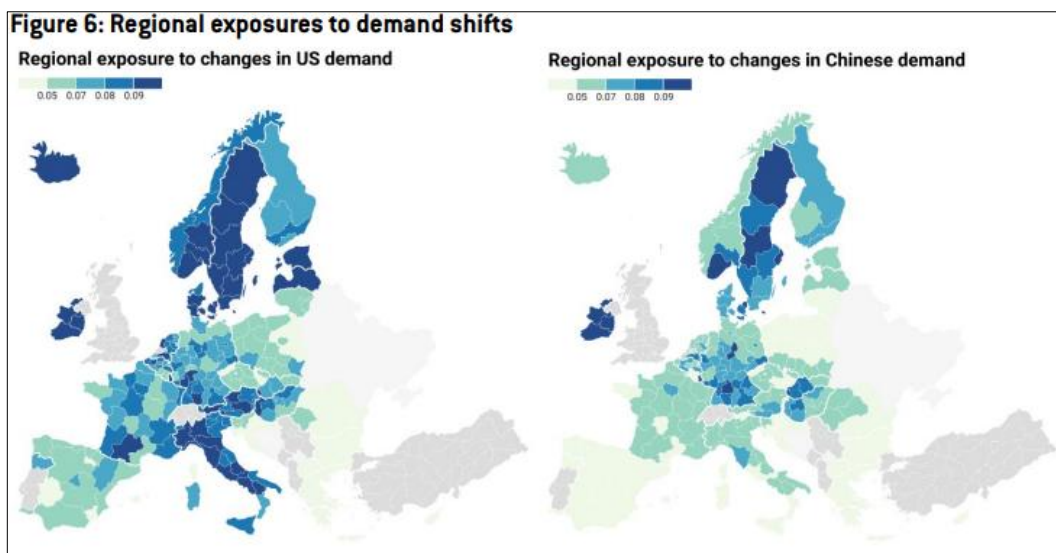
nezávislé odhady hovoria dokonca len o 2,4 – 2,8 %. Demografické projekcie OSN predpokladajú pokles čínskej pracovnej sily o 20 % do roku 2050 a celkový útlm „demografickej dividendy“. Pre EÚ to znamená dlhodobé oslabovanie dopytu po kapitálových statkoch a technologicky náročných tovaroch.

V Spojených štátoch je trend opačného charakteru – nejde o spomalenie ekonomiky, ale o prudké zmeny v obchodnej politike. USA od roku 2025 zaviedli plošné 10 % clo, s recipročnými príplatkami na úrovni 20 % pre EÚ a ešte vyššími sadzbami pre Čínu. Celkový obchodný deficit USA presiahol v roku 2024 hodnotu 1,2 bilióna USD, čo poskytuje politické krytie pre intervencionistickú politiku. Aj miernejšie modelové scenáre odhadujú, že nové americké clá znížia európske exporty do USA o 0,6 – 1,1 % HDP, pričom dopad na samotné USA je v skutočnosti väčší – vzhľadom na vyššiu závislosť od dovážaných vstupov.

Dôležitým zistením štúdie je, že napriek veľkosti čínskeho a amerického trhu tieto dva trhy prispievajú len obmedzene k ročnému rastu európskych exportov. Ostatné regióny – najmä rozvinuté vysokopríjmové krajiny – absorbujú ďalších 31 % európskej pridanej hodnoty. EÚ má pritom obchodné dohody pokrývajúce 74 % obchodov s partnermi mimo USA a Číny, čo vytvára stabilnú základňu na diverzifikáciu.

Analýza zároveň identifikuje regionálne a sektorové zraniteľnosti. Najvyššiu expozíciu voči poklesu amerického dopytu majú talianske regióny závislé od strojárstva a automobilového priemyslu, ako aj nemecké regióny špecializované na farmaceutiká. Pri Číne sú najviac vystavené sektory motorových vozidiel v Nemecku a na Slovensku a metalurgia vo Švédsku. Práve farmaceutický priemysel EÚ je najexponovanejším sektorom voči americkému dopytu.

Autori odporúčajú preorientovať obchodnú politiku EÚ na hlbšiu integráciu s partnermi mimo USA a Číny, urýchliť dokončenie dohôd s Mercosurom a Indiou a posilniť nástroje exportného financovania. Kľúčové je zachovať stabilný, predvídateľný a pravidlami viazaný obchodný režim, ktorý sa môže stať komparatívnou výhodou EÚ v ére geopolitickej neistoty. EÚ by zároveň mala systematicky podporovať diverzifikáciu hodnotových reťazcov a zmiernovať sektorové zraniteľnosti exportov podliehajúcich vysokému colnému riziku.



Link (aj zdroj mapy): <https://www.bruegel.org/working-paper/european-exports-geopolitical-storms>

Vojna na Ukrajine zásadným spôsobom ovplyvnila postoje európskych aktérov k budúcemu usporiadaniu bezpečnosti. Ukrajina sa usiluje o ukotvenie v euroatlantických štruktúrach s cieľom posilniť svoju obranyschopnosť a politickú stabilitu, zatiaľ čo Rusko sa snaží oslabiť existujúci bezpečnostný systém a zmeniť mocenské usporiadanie v Európe prostredníctvom vojenskej agresie a hybridných nástrojov. V dôsledku toho väčšina európskych aktérov považuje Rusko za dlhodobú hrozbu a sústreďuje sa na jeho odstránenie a obranu pred ďalšími eskalačnými scenármi. Zároveň sa posilňuje presvedčenie, že výsledok vojny bude mať priamy vplyv na budúcu podobu európskej bezpečnostnej architektúry a určí mieru pripravenosti Európy čeliť ďalším krízam. Štúdia think tanku SWP analyzuje budúcu podobu európskeho bezpečnostného systému a sústreďuje sa na jednotlivé krajiny, ktoré ju budú výrazne ovplyvňovať.

Narastajúce pochybnosti o spoľahlivosti americkej bezpečnostnej garancie vedú európske štáty k intenzívnej diskusii o posilnení vlastných kapacít v oblasti obrany. Súbežne rastie význam budovania európskeho piliera NATO a prehlbovania koordinácie s EÚ, ktorá sa prekvapivo rýchlo etablovala ako relevantný bezpečnostný aktér. Hlavnú úlohu zohrávajú aj minilaterálne formáty spolupráce, umožňujúce flexibilnejšiu reakciu mimo zložitých rozhodovacích mechanizmov väčších organizácií. V tomto kontexte sa zdôrazňuje význam zrýchlenia nákupov obranných technológií, strategického plánovania a schopnosti konať autonómnejšie, pričom európski lídri varujú pred rizikom príliš pomalého postupu, ktorý by mohol oslabiť účinok prijatých opatrení.

**PODPORA UKRAJINY SA
PRETO CHÁPE AKO
NEVYHNUTNÁ PODMIENKA
ZACHOVANIA BEZPEČNOSTI
EURÓPY, AJ KEĎ OTÁZKA
ROZSAHU A TEMPA JEJ
INTEGRÁCIE DO NATO A
EÚ ZOSTÁVA PREDMETOM
DISKUSÍ**

Táto formulácia vystihuje nový konsenzus, podľa ktorého má byť Ukrajina postupne integrovaná do európskej bezpečnostnej architektúry, zatiaľ čo Rusko zostáva vnímané ako trvalý destabilizačný prvok. Podpora Ukrajiny sa preto chápe ako nevyhnutná podmienka zachovania bezpečnosti Európy, aj keď otázka rozsahu a tempa jej integrácie do NATO a EÚ zostáva predmetom diskusií. Integrácia bude pravdepodobne prebiehať postupne, prostredníctvom prehlbovania vojenskej interoperability, spoločného obstarávania, posilnenia obranného priemyslu a stabilizačných garancií. Autori zároveň upozorňujú, že prílišné oddialenie integrácie môže oslabiť dôveru Kyjeva v európske štruktúry a otvoriť priestor pre destabilizáciu.

Väčšina európskych štátov sa prikláňa k tomu, aby sa zachovali a zároveň posilnili existujúce bezpečnostné štruktúry, pričom NATO zostáva kľúčovým prvkom odstránenia a EÚ zohráva podporujúcu úlohu najmä v oblasti obranného priemyslu, finančnej pomoci a civilnej odolnosti. Vnútropolitické turbulencie v niektorých krajinách, riziko oslabenia transatlantických väzieb a scenáre prípadného víťazstva Ruska patria medzi hlavné faktory, ktoré môžu spomaliť konsolidáciu novej bezpečnostnej architektúry. V štúdiu sa zároveň uvádza, že rast hybridných hrozieb, najmä v oblasti kybernetickej bezpečnosti a šírenia dezinformácií využívajúcich umelú inteligenciu, si vyžaduje, aby boli spoločnosti lepšie pripravené im čeliť.

Záverečné odporúčania analytikov zdôrazňujú potrebu zachovať súdržnosť, predchádzať vojenskému alebo politickému víťazstvu Ruska, podporovať Ukrajinu všetkými dostupnými nástrojmi a zároveň urýchlene zvyšovať európske obranné kapacity. Dôležitá je rýchlosť reakcie a schopnosť integrovať Ukrajinu ako aktívneho partnera pri utváraní obranných politík, nie iba ako príjemcu pomoci. Úspech tohto prístupu bude závisieť od schopnosti Európy reagovať rýchlo a koordinovane, pričom Ukrajina má zohrávať aktívnu rolu pri spoluvytváraní odpovede na súčasné aj budúce bezpečnostné výzvy. Ak sa tento prístup nepodarí udržať, existuje riziko posilnenia autoritárskych síl a oslabenia demokratických princípov v Európe.

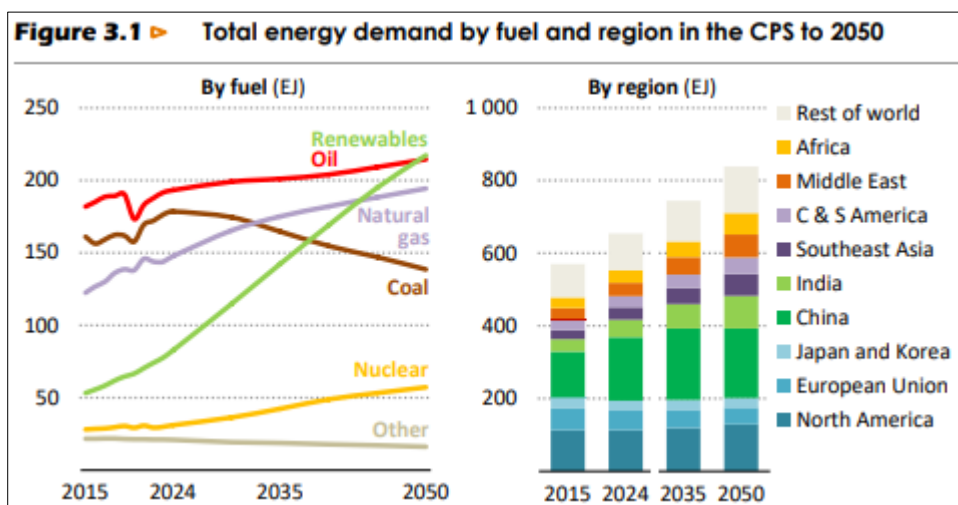
Link: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-tipping-point-an-emerging-model-of-european-security-with-ukraine-and-without-russia>

Medzinárodná agentúra pre energetiku (IEA) predstavila výročnú publikáciu World Energy Outlook 2025, ktorá poskytuje komplexnú analýzu najnovších trendov v globálnom energetickom systéme a hodnotí jeho vývoj v kontexte geopolitickej nestability, technologických zmien a klimatických rizík.

Úvod správy zdôrazňuje, že energetika sa v roku 2024–2025 stala centrálnou otázkou národnej aj ekonomickej bezpečnosti. Súčasná situácia je charakterizovaná súbehom geopolitických konfliktov, vysokým dopytom po energiách a zároveň historicky vysokými teplotami – rok 2024 bol najteplejším v dejinách a prvým, v ktorom globálna teplota prekročila hranicu 1,5 °C oproti predindustriálnemu obdobiu. Spotreba všetkých hlavných energetických komodít – ropy, plynu, uhlia a jadra – dosiahla rekordné hodnoty. Od roku 2019 rástol dopyt po uhlí dokonca o 50 % rýchlejšie ako dopyt po zemnom plyne, čo výrazne prispelo k rastu emisií.

IEA upozorňuje na zásadnú zmenu v povahe energetickej bezpečnosti, ktorá je dnes formovaná nielen rizikami v zásobovaní ropy a plynu, ale aj vysokou koncentráciou v dodávkach kritických minerálov. Jeden štát dominuje rafinácii 19 z 20 strategických minerálov s priemerným trhovým podielom 70 %, čo predstavuje akútne riziko pre výrobu batérií, elektrických vozidiel, transformátorov aj polovodičov. Viac než polovica týchto minerálov je už v súčasnosti predmetom exportných kontrol.

Rastie aj potreba budovania odolnosti energetickej infraštruktúry. Nové dáta IEA ukazujú, že prevádzkové výpadky v posledných rokoch ovplyvnili dodávky energií pre 200 miliónov domácností ročne. Až 85 % incidentov zasiahlo prenosové a distribučné siete, čo ukazuje ich zraniteľnosť voči extrémnemu počasiu, kyberútokom či požiarom.



Správa identifikuje príchod tzv. Age of Electricity, keď spotreba elektriny rastie vo všetkých scenároch výrazne rýchlejšie než celková spotreba energie. Investície do elektrizačnej sústavy však zaostávajú: od roku 2015 stúpili investície do výroby elektriny o 70 %, kým investície do sietí len o polovicu, na 400 mld. USD ročne. Kapacity batériových úložísk dosiahli v roku 2024 viac než 75 GW, ale ani tento rast nedokáže pokryť

potreby flexibility systému.

Ťažisko dopytu po energii sa zároveň presúva smerom k Indii, juhovýchodnej Ázii, Latinskej Amerike a Afrike. Do roku 2035 bude 80 % rastu globálnej spotreby energie sústredených v regiónoch s vysokým solárnym potenciálom, čo urýchľuje rozvoj fotovoltiky. Tá dominuje rastu výroby vo všetkých scenároch – v roku 2024 bola globálna výrobná kapacita solárnych panelov na dvojnásobnej úrovni oproti reálnemu dopytu. Jadrová energetika podľa analytikov zažíva renesanciu, pričom vo výstavbe je viac než 70 GW nových kapacít, najviac za posledných 30 rokov.

Emisie CO₂ dosiahli v roku 2024 rekordných 38 Gt. Podľa scenára na základe súčasných politík zostanú emisie na tejto úrovni až do roku 2050. Naopak scenár prechodu na uhlíkovú neutralitu predpokladá, že prechodné prekročenie hranice oteplenia o 1,5 °C bude trvať niekoľko desaťročí a jej dosiahnutie do roku 2100 si vyžiada masívne nasadenie technológií na odstraňovanie CO₂.

Link (aj zdroj grafu): <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2025>

Každoročná publikácia think tanku IISS, Conflict Trends 2025, poskytuje komplexnú analýzu globálneho vývoja ozbrojených konfliktov v sledovanom období od júla 2024 do júna 2025. Dokument upozorňuje na rastúcu komplexnosť konfliktov, prehĺbovanie geopolitických rozporov, oslabovanie multilaterálnych inštitúcií a dramatický nárast humanitárnych potrieb. Svet sa podľa správy nachádza v období, ktoré sa vyznačuje historicky vysokým počtom aktívnych konfliktov aj ich dĺžkou, pričom paralelne rastie intenzita násilia aj počet obetí.

V sledovanom období zahynulo takmer 240-tisíc ľudí, čo predstavuje 23 % medziročný nárast. Najsmrteľnejšími konfliktmi boli vojna na Ukrajine (82 tisíc obetí) a násilie v palestínskych územiach (21 tisíc obetí). Výrazný nárast utrpenia zaznamenali civilisti: počet civilných obetí vzrástol o 40 % na takmer 50-tisíc, pričom samotná Gaza predstavovala 80 % detských a 70 % ženských civilných obetí na globálnej úrovni. Hoci priemerná intenzita konfliktov celkovo mierne klesla, v niektorých regiónoch dramaticky stúpila – napríklad vo vojne na Ukrajine o viac než 40 %.

Jedným z najsilnejších trendov je návrat geopolitiky do centra vojnových dynamík. Po ruskej invázii na Ukrajinu v roku 2022 sa opätovne objavujú medzivládne konflikty: región Blízkeho východu destabilizoval nielen konflikt Izrael–Hamas, ale aj krátka vojna Izrael–Irán v júni 2025, ktorá zahŕňala priamu americkú vojenskú intervenciu. V Ázii došlo k najvážnejšej eskalácii medzi Indiou a Pakistanom od roku 1999 a rastú aj napätia v Latinskej Amerike, vrátane územného sporu medzi Venezuelou a Guyanou.

**MENIACA SA POVAHA
KONFLIKTOV, KTORÁ
KOMBINUJE GEOPOLITICKÉ
SÚŤAŽENIE, KOLAPS
ŠTÁTNYCH ŠTRUKTÚR,
ŠÍRENIE OZBROJENÝCH
SKUPÍN A RÝCHLO RASTÚCE
HUMANITÁRNE POTREBY**

Paralelne prebieha fragmentácia globálneho poriadku. OSN má čoraz menšiu schopnosť plniť svoj mandát, Rada bezpečnosti je blokovaná vetami veľmocí a počet mierových misíí v Afrike sa v období 2014–2025 znížil z ôsmich na štyri. Zároveň výrazne oslabuje finančný základ humanitárnej pomoci: v roku 2025 potrebovalo 300 miliónov ľudí humanitárnu podporu, no darcovské štáty dramaticky škrtali rozpočty. Najzásadnejším zlomom bolo takmer úplné zastavenie americkej rozvojovej pomoci, pričom USA boli v roku 2023 najväčším donorom (viac než 55 mld. USD). K 10. júnu 2025 bolo z celkovej potreby 29 mld. USD pokrytých iba 18,5 %.

Ďalším kľúčovým trendom je nárast nedobrovoľného vysídľovania: počet vysídlených osôb dosiahol rekordných 122 miliónov osôb, z toho 73,5 milióna boli vnútorní vysídlení. Najväčšiu krízu zažíva Sudán s 14,3 milióna vysídlenými osobami.

Správa tiež zdôrazňuje zásadný vzostup významu neštátnych ozbrojených skupín (NSAG). Ku júlu 2025 bolo identifikovaných viac ako 380 skupín, ktoré ovládajú alebo kontrolujú územia s približne 204 miliónmi obyvateľov. Až 85 % týchto skupín poskytuje určitú formu verejných služieb alebo vyberá dane, čím sa podobajú na kvázi štátne entity. Silné zastúpenie majú najmä v Subsaharskej Afrike a regióne MENA, no pôsobia vo všetkých častiach sveta.

Výsledkom týchto trendov je meniac sa povaha konfliktov, ktorá kombinuje geopolitické súťaženie, kolaps štátnych štruktúr, šírenie ozbrojených skupín a rýchlo rastúce humanitárne potreby. Dokument zdôrazňuje, že bez posilnenia medzinárodnej spolupráce, obnovy dôvery v pravidlami riadený systém a zvýšenia investícií do prevencie a riešenia konfliktov bude globálna nestabilita ďalej rásť.

Link: <https://www.iiss.org/publications/armed-conflict-survey/2025/armed-conflict-survey-2025/iiss-conflict-trends-2025/>

V posledných mesiacoch dochádza k zásadnému prehodnoteniu vzťahov medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi, pričom hlavnou príčinou je narušenie vzájomnej dôvery pod vplyvom krokov druhej administratívy prezidenta Donalda Trumpa. Štúdia think tanku EU ISS sa zameriava na zmenu charakteru transatlantických vzťahov, keďže namiesto tradičného partnerstva založeného na zdieľaných hodnotách a predvídateľnosti sa spolupráca presúva do prostredia s nízkou úrovňou dôvery. Tento posun je výsledkom odklonu USA od podpory európskeho integračného projektu, rastúcej nevyspytateľnosti americkej zahraničnej politiky a uprednostňovania politickej lojality pred odborným prístupom. Hoci nedošlo k úplnému prerušeniu spolupráce, zásahy Washingtonu v oblasti medzinárodného obchodu, obrany, digitálnej regulácie a prístupu k Ukrajine ukazujú, že aktuálny vývoj presahuje úroveň bežných sporov.

Európske krajiny preto musia pristupovať k Spojeným štátom pragmatickejšie a hodnotiť jednotlivé oblasti spolupráce podľa toho, do akej miery sú záujmy oboch strán zosúladené. Významnú úlohu zohráva narastajúca neistota ohľadom dôveryhodnosti amerických bezpečnostných záväzkov, ktorá vedie k diskusii o posilnení vlastnej obranyschopnosti a k budovaniu európskej pozície v NATO. Súbežne rastie potreba prehlbovať spoluprácu v rámci Európskej únie, ktorá sa prekvapivo rýchlo etablovala ako relevantný aktér v oblasti bezpečnosti. Význam nadobúdajú aj menšie formáty spolupráce, ktoré umožňujú pružnejšie rozhodovanie mimo zdĺhavých mechanizmov väčších inštitúcií. V tomto kontexte sa upozorňuje najmä na nutnosť urýchlenia obstarávania obranných technológií a rozvoja vlastných kapacít, keďže pomalé tempo by mohlo oslabiť účinnosť prijímaných krokov.

Týmto tvrdením autori naznačujú, že nízka dôvera už nie je len dočasný stav, ale nová realita, na ktorú sa Európa musí naučiť reagovať. Štúdia upozorňuje, že ak európske štáty nezačnú reagovať promptne, hrozí prehĺbenie závislosti od externých aktérov a oslabenie postavenia Európy voči autoritárskym mocnostiam, ktoré môžu využiť oslabené transatlantické väzby. Európa preto musí zlepšiť schopnosť predvídať vývoj a konať samostatnejšie, aby sa vyhla zdržaniu, ktoré by mohlo viesť k strate rozhodujúceho času.

**NAMIESTO TRADIČNÉHO
PARTNERSTVA ZALOŽENÉHO
NA ZDIEĽANÝCH
HODNOTÁCH A
PREDVÍDATEĽNOSTI SA
SPOLUPRÁCA PRESÚVA DO
PROSTREDIA S NÍZKOU
ÚROVŇOU DÔVERY**

Záverečná časť dokumentu hovorí o uplatňovaní tzv. princíp 5P, podľa ktorého má Európa zachovať dialóg (Preserve), chrániť svoje záujmy (Protect), pripraviť sa na možné oslabenie amerického angažovania (Prepare), presadzovať hodnoty autonómne (Promote) a spolupracovať so Spojenými štátmi selektívne (Partner selectively), nie automaticky. Odporúča sa kombinovať krátkodobé kroky na udržanie dialógu s USA s dlhodobějšími opatreniami zameranými na posilnenie európskych kapacít. Dôležité je udržať podporu Ukrajine aj v prípade obmedzenia amerického zapojenia, rozvíjať vlastnú obrannú výrobu a aktívne čeliť hybridným hrozbám, najmä v oblasti kybernetickej bezpečnosti a šírenia dezinformácií využívajúcich umelú inteligenciu. Úspech tohto prístupu bude závisieť od schopnosti Európy reagovať rýchlo, koordinovane a bez zbytočných odkladov. Ak sa nepodari prispôsobiť novej realite, môže dôjsť k oslabeniu demokratických procesov a k strate vplyvu európskych štátov v globálnom prostredí. Autori konštatujú, že aj keď v súčasnosti nehrozí úplné prerušenie transatlantických väzieb, Európa musí počítať s potrebou väčšej samostatnosti než doteraz a postupne si vytvárať kapacity presadzovať svoje záujmy aj v situácii, keď USA nebudú vystupovať ako spoľahlivý partner.

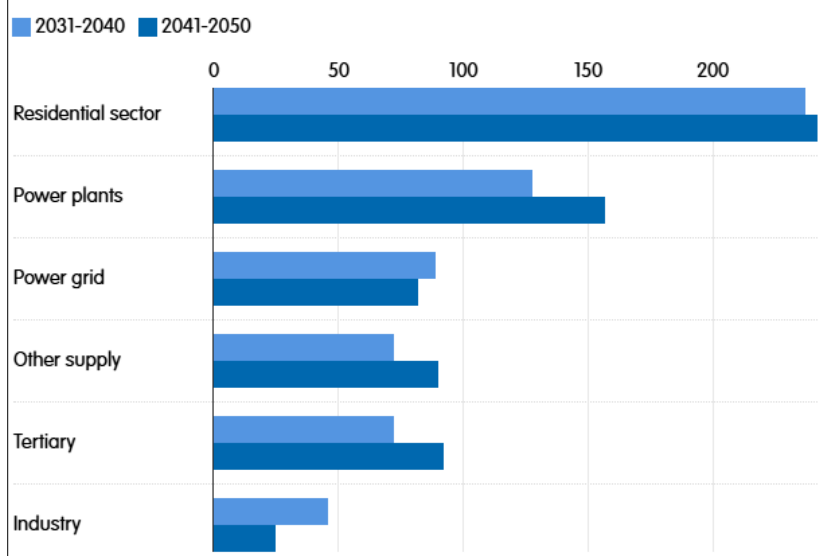
Link: <https://www.iss.europa.eu/publications/chaillot-papers/low-trust>

Policy brief Európskej rady pre zahraničné vzťahy (ECFR) *It's not easy being green: Breaking Europe's climate spending deadlock* poukazuje na to, že rozdielne pozície členských štátov pri rokovaní o novom viacročnom finančnom rámci (VFR) môžu oslabiť schopnosť Európskej únie zabezpečiť dostatočné financovanie priemyselnej dekarbonizácie. Hoci európske podniky zostávajú lídrami v oblastiach ako veterná energetika, sieťové technológie či cirkulárne hospodárstvo, ich technologický náskok sa znižuje. Čína, ktorá výrazne podporuje nízkouhlíkové technológie štátnou priemyselnou politikou a ovláda viac ako 80 % globálnych výrobných kapacít solárnych panelov, vytvára rastúci konkurenčný tlak na Európsku úniu.

Podľa odhadov Európskej komisie je na splnenie cieľa zníženia emisií o 55 % do roku 2030 potrebných približne 1,2 bilióna eur ročne (6,7 % HDP EÚ), pričom 130 až 260 miliárd eur má pochádzať z verejných rozpočtov. Najvyšší investičný deficit sa viaže na rozšírenie kapacít čistých technológií a modernizáciu energetických sietí, čo môže rozhodnúť o tom, či si EÚ udrží technologický náskok alebo sa stane závislou od externých dodávateľov.

V rámci návrhu VFR sa ako hlavný mechanizmus podpory transformácie identifikuje Competitiveness Fund s objemom 67 miliárd eur. Jeho cieľom je zjednodušiť systém financovania prostredníctvom integrácie štrnástich existujúcich programov. Paralelne má byť financovanie doplnené približne 41 miliardami eur z Inovačného fondu, ktorý je napojený na výnosy systému obchodovania s emisnými povolenkami (ETS). Program *Horizon Europe* sa má navýšiť na 175 miliárd eur, pričom 25 miliárd bude smerovať na podporu čistej transformácie v koordinácii s Competitiveness Fund.

Average annual EU27 energy system investment needs by sector according to the S2* scenario. 2031-2050, in 2023 €bn



Rokovania potvrdzujú pretrvávajúci spor medzi tzv. šetrnými krajinami (Rakúsko, Fínsko, Holandsko, Švédsko, s podporou Nemecka), ktoré odmietajú celkové navýšenie rozpočtu, a „priateľmi kohézie“ (najmä južné a stredoeurópske štáty), ktorí trvajú na zachovaní financovania poľnohospodárstva a regionálneho rozvoja. Súčasne všetky členské štáty presadzujú zvýšenie výdavkov na obranu, čo môže ďalej obmedziť zdroje určené na klimatickú politiku.

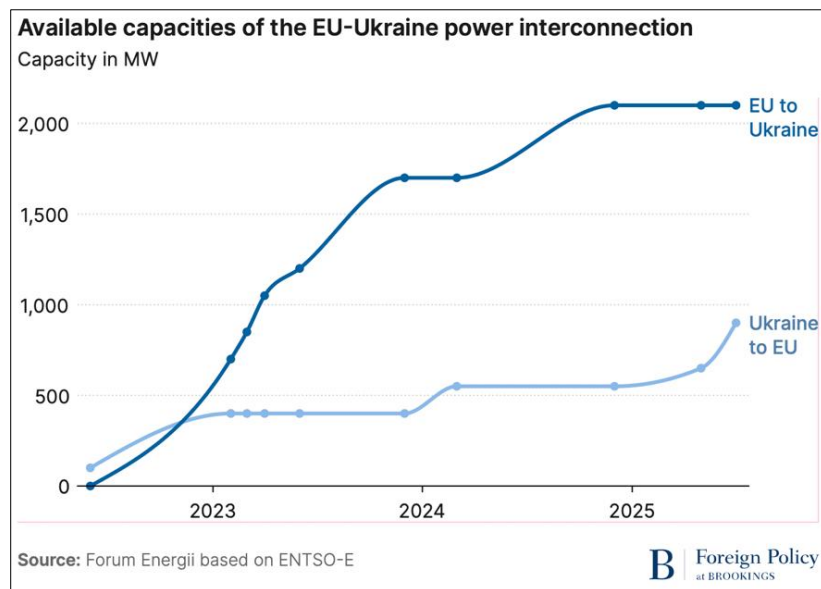
Analýza upozorňuje, že aj pri zvýšení objemu finančných zdrojov môže byť transformácia nedostatočná, pokiaľ nebude jasne nastavené dlhodobé smerovanie politiky. Oslabenie systému

ETS alebo odklad postupného ukončenia bezplatných alokácií pre uhlíkovo intenzívne odvetvia môže oslabiť dôveru investorov. Transformácia si preto vyžaduje aj technologickú modernizáciu a digitalizáciu, vrátane využitia umelej inteligencie a automatizácie. Ako príklad efektívnej koordinácie uvádza štúdia modely priemyselnej politiky Japonska a Južnej Kórey.

V závere sa poukazuje na potrebu formovať klimatickú, priemyselnú a bezpečnostnú politiku vo vzájomnej súvislosti, keďže ich oddelené uvažovanie môže spomaliť modernizačné procesy. Udržanie klimatických investícií v rozpočte sa preto javí ako predpoklad zachovania európskej konkurencieschopnosti a strategického postavenia.

Link (aj zdroj grafu): <https://ecfr.eu/publication/its-not-easy-being-green-breaking-europes-climate-spending-deadlock/>

Energetická infraštruktúra Ukrajiny sa stala jedným z najzásadnejších cieľov ruskej agresie. Systém budovaný v čase Sovietskeho zväzu bol navrhnutý na vysokú záťaž a dlhé trvanie konfliktu, čo počas invázie paradoxne zvýšilo jeho odolnosť. Hoci sa po roku 2014 začali implementovať reformy v súlade s európskou legislatívou, sektor zostával nedostatočne modernizovaný, vysoko energeticky náročný a dlhodobo závislý od ruských zdrojov. Moskva túto zraniteľnosť využila po 24. februári 2022 systematickými útokmi s cieľom oslabiť ekonomiku a prelomiť verejnú podporu obrany.



Počas prvých dvoch rokov konfliktu bolo na energetickú infraštruktúru zaznamenaných takmer 2000 raketových a dronových útokov, pričom škody presiahli 20 miliárd dolárov. V zime 2022/2023 došlo k najväčšiemu výpadku elektriny v histórii samostatnej Ukrajiny a k núdzovému odstaveniu jadrových reaktorov. Vyvrcholením napätia bola vykurovacía sezóna 2024/2025, ktorú sa podarilo zvládnuť vďaka urýchlenej obnove časti výrobných kapacít, priaznivým poveternostným podmienkam a postupnému nasadeniu decentralizovaných riešení.

2022, ktoré umožnilo import elektriny z Európskej únie počas obdobia nedostatku. Popri synchronizácii sa rozšírili aj alternatívne zdroje, k začiatku roka 2024 bolo v prevádzke takmer 1 500 MW strešných fotovoltických systémov s batériovým úložiskom. Jadrová energetika naďalej pokrýva približne polovicu výroby, no okupácia Záporožskej elektrárne zvyrazňuje bezpečnostné riziká.

Obnova energetického sektora si podľa hodnotenia Svetovej banky vyžiada viac než 67 miliárd dolárov. Až tri štvrtiny investícií môžu pochádzať zo súkromných zdrojov, ak budú reformy pokračovať a podarí sa vytvoriť predvídateľné investičné prostredie. Ukrajina disponuje najväčšími zásobníkmi zemného plynu v Európe, potenciálom pre biometán a kritické suroviny, ktoré sú dôležité pre európske technologické a energetické zabezpečenie.

Budúci vývoj sektora bude závisieť od schopnosti pokračovať v európskej integrácii a posilňovať energetickú odolnosť. Alternatívny priebeh konfliktu, sprevádzaný zastavením reforiem a obmedzením spolupráce s Európskou úniou, by znamenal návrat k izolovanému modelu a dlhodobú ekonomickú aj bezpečnostnú zraniteľnosť. Energetická rekonštrukcia tak predstavuje nielen technickú výzvu, ale aj test politickej vytrvalosti a strategického smerovania Ukrajiny ako súčasť širšieho európskeho bezpečnostného prostredia.

Link (aj zdroj grafu):

https://www.brookings.edu/articles/ukraines-energy-sector-is-a-key-battleground-in-the-war-with-russia/?utm_campaign=This%20Week%20in%20Foreign%20Policy&utm_medium=email&utm_content=384594645&utm_source=hs_email

Afganistan sa po prevzatí moci Talibanom v roku 2021 ocitol v hlbkej hospodárskej a humanitárnej kríze, ktorú výrazne prehĺbilo rozhodnutie západných donorov postupne obmedzovať finančnú pomoc. Autor upozorňuje, že hoci režim zatiaľ dokáže udržiavať vnútornú stabilitu, prudké zníženie zahraničnej podpory má vážne dôsledky pre obyvateľstvo, najmä pre ženy a dievčatá. Zároveň poukazuje na paradox, že zásahy medzinárodného spoločenstva, zamerané na oslabenie Talibanu, v praxi postihujú najzraniteľnejšie vrstvy obyvateľstva. Hoci pôvodným zámerom bolo vytvoriť tlak s cieľom presadiť inkluzívnejšie riadenie krajiny, ukazuje sa, že tento prístup nepriniesol očakávané výsledky a nezlepšil situáciu afganskej populácie.

Rozsiahle humanitárne programy, ktoré dosiahli historické maximum v roku 2022, stabilizovali menu a zmiernili nedostatok potravín, avšak nedokázali kompenzovať dopady sankcií a prerušenia rozvojových projektov. V nasledujúcich rokoch dochádza k postupnému útlmu podpory, pričom len v roku 2024 poklesol humanitárny objem financovania o viac než polovicu. Výpadky sa prejavujú v obmedzení zdravotníckych a vodohospodárskych služieb, zastavení projektov v oblasti poľnohospodárstva a zhoršení prístupu k základným potrebám.

Najkritickejšia situácia je v sektore zdravotnej starostlivosti, kde ukončenie činnosti desiatok zariadení viedlo k ohrozeniu miliónov obyvateľov. Autor zároveň upozorňuje, že dopady sú často skryté a odohrávajú sa mimo mediálnej pozornosti, najmä v odľahlých vidieckych oblastiach.

Prerušenie pomoci síce bezprostredne neohrozuje mocenské postavenie Talibanu, keďže režim si udržiava kontrolu nad územím aj pri obmedzených zdrojoch, avšak zvyšuje riziko dlhodobej sociálnej degradácie. Podstatné ohrozenie spočíva v prehľbovaní chudoby, strate prístupu k vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti a v oslabovaní mechanizmov, ktoré doposiaľ zmiernovali negatívne dôsledky sankcií. Zhoršujúce sa ekonomické prostredie môže podľa odborných odhadov stimulovať nelegálnu migráciu, zvyšovať tlak na regionálne bezpečnostné systémy a viesť k obnoveniu pestovania ópia ako alternatívneho zdroja obživy, čo predstavuje potenciálnu destabilizačnú výzvu aj mimo územia Afganistanu.

Autori odporúčajú prehodnotiť prístup medzinárodného spoločenstva a nahradiť pasívne obmedzovanie financovania postupom, ktorý umožní Afganistanu prejsť od závislosti na pomoci k postupnej ekonomickej sebestačnosti. Zdôrazňujú, že po rozhodnutí USA ukončiť programy pomoci začiatkom roku 2025 by mali Európa a regionálni aktéri prebrať iniciatívu v oblasti ekonomickej stabilizácie. Hlavným predpokladom je vytvorenie priestoru na sektorové diskusie, technickú spoluprácu a uvoľnenie sankčných obmedzení pri zachovaní politickej neutrality. Rast objemu remitencií a fungovanie šedej ekonomiky síce zmiernili dôsledky krízy, no nie sú dlhodobo udržateľným riešením. Prioritou má byť zachovanie základných služieb, podpora ekonomickej aktivity žien a rozšírenie možností obchodovania prostredníctvom modernizácie bankových mechanizmov a infraštruktúr. Postupné zmiernenie reštrikcií má umožniť obnovu podnikateľského prostredia a obmedziť negatívne sociálne dopady na obyvateľstvo. Ak nedôjde k úprave súčasného prístupu, dôsledkom bude tiché zhoršovanie životných podmienok s dlhodobými následkami pre spoločnosť aj regionálnu stabilitu.

**ZHORŠUJÚCE SA
EKONOMICKÉ PROSTREDIE
MÔŽE PODĽA ODBORNÝCH
ODHADOV STIMULOVAŤ
NELEGÁLNU MIGRÁCIU,
ZVYŠOVAŤ TLAK NA
REGIONÁLNE
BEZPEČNOSTNÉ SYSTÉMY A
VIESŤ K OBNOVENIU
PESTOVANIA ÓPIA.**

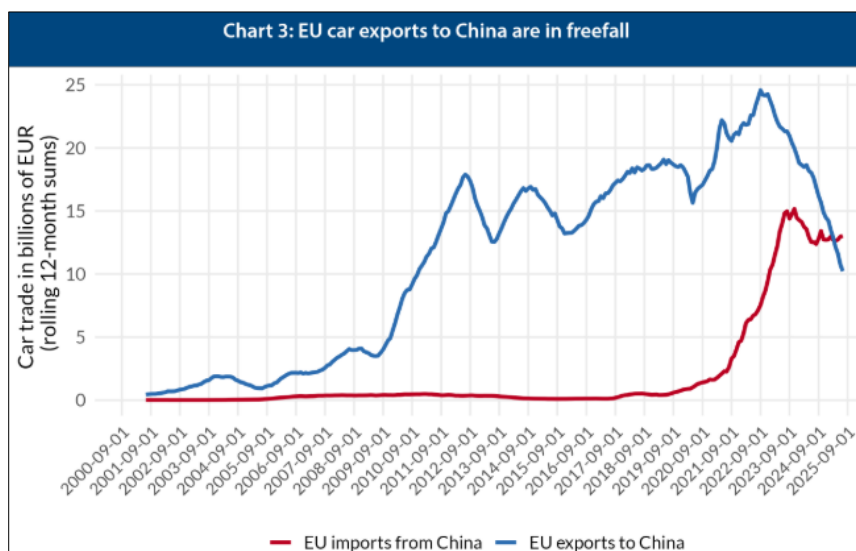
Link: <https://www.crisisgroup.org/asia-pacific/afghanistan/350-after-aid-axe-charting-path-self-reliance-afghanistan>

Európsky automobilový priemysel, ktorý zamestnáva viac než 13 miliónov ľudí a dlhodobo patrí medzi hlavné zdroje inovácií v súkromnom sektore, čelí mimoriadne silnému tlaku spôsobenému rastúcou čínskou výrobou, slabnúcim globálnym dopytom a oslabovaním postavenia na hlavných exportných trhoch.

Hoci Európa stále patrí medzi vedúcich výrobcov elektrických vozidiel a približne štvrtina automobilového exportu Nemecka má už elektrickú formu, tempo prechodu na elektromobilitu zaostáva za mierou technologického pokroku konkurentov. Čína sa počas niekoľkých rokov presunula z pozície čistého dovozcu na globálneho exportného lídra, pričom jej vývoz automobilov dosahuje sedemnásobok čistého exportu Nemecka.

Súbežne prijaté americké opatrenia, konkrétne zavedenie 15-percentných ciel a ukončenie daňových stimulov podľa zákona Inflation Reduction Act, odstránili doterajší kompenzačný efekt severoamerického trhu, čím sa ešte prehĺbila strata odbytových možností európskych výrobcov.

V situácii, keď domáci dopyt zostáva približne o pätinu nižší ako pred pandémiou, hrozí urýchlenie deindustrializácie a presunu výrobných kapacít mimo EÚ.



Autori upozorňujú, že riešenie nespočíva v spochybňovaní cieľa ukončiť výrobu vozidiel so spaľovacími motormi, ale v posilnení domáceho dopytu po európskych elektrických vozidlách. Autori za najvhodnejšie riešenie považujú uplatnenie jednotného prístupu pri podpore spotreby, vychádzajúceho z francúzskeho systému ekologického bonusu, ktorý na základe uhlíkoveho skórovania zvyhodňuje vozidlá vyrábané v Európe a obmedzuje modely s vysokou uhlíkovou stopou. Tento prístup je už overený ako právne

udržateľný voči pravidlám štátnej pomoci aj medzinárodnému obchodnému právu.

Na zabezpečenie dostatočného dopytu a urýchlenie technologickej transformácie odporúčajú autori zaviesť koordinovaný systém podpornej politiky v najväčších členských štátoch, konkrétne v Nemecku, Francúzsku, Taliansku a Španielsku, ktoré spoločne reprezentujú približne 70 % registrácií nových automobilov v EÚ. Osobitný dôraz sa kladie na rozšírenie kritérií aj na firemné vozové parky, ktoré tvoria takmer 60 % trhu a môžu generovať dopyt po technicky náročnejších a prémiových modeloch, čo je relevantné najmä pre výrobcov vyššieho segmentu.

Zavedenie navrhovaného postupu by mohlo posilniť domáci dopyt, urýchliť tok investícií do batériových systémov, softvéru a autonómnych technológií a zároveň znížiť riziko presunu produkcie mimo Európskej Únie. V nadväzujúcom období sa podľa analytikov ako vhodný doplnok navrhuje iniciovať rokovania s hlavnými obchodnými partnermi o zabezpečení recipročného prístupu k dotačným schémam, čím by sa posilnili prijaté opatrenia a upevnila medzinárodná konkurencieschopnosť európskeho automobilového priemyslu.

Link (aj zdroj grafu): <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2025/how-buy-european-rules-can-help-save-europes-car-industry>